

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA UOKiK W POZNANIU**

ul. Zielona 8, 61-851 Poznań
Tel. (0-61) 852-15-17, 852-77-50, Fax (0-61) 851-86-44
E-mail: poznan@uokik.gov.pl

Poznań, dnia 12 lipca 2010r.

RPZ- 61/3/10/KB/AR

DECYZJA nr RPZ 13/2010

Stosownie do art. 33 ust. 6 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. nr 50 poz. 331 ze zm.), po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu wobec Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

I. na podstawie art. 28 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, wobec uprawdopodobnienia w toku postępowania stosowania przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, określonej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ww. ustawy, polegającej na stosowaniu we wzorcach o nazwie umowa o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne postanowienia, które zostało wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ kpc, o treści:

„Student zobowiązuje się do wnoszenia opłat na zasadach określonych w ustawie w wysokości określonej przez Rektora Uczelni za poszczególne lata studiów, według wysokości określonej przez Rektora Uczelni za poszczególne lata studiów, według kryteriów określonych ustawą i podanej do wiadomości Studenta na stronie internetowej www.ue.poznan.pl, a ponadto poprzez wynieszenie na tablicach informacyjnych dziekanatów Uczelni w terminie do 31 maja poprzedzającego rok akademicki, którego opłaty dotyczą (§ 5 pkt 1 b) ww. wzorców)”

po zobowiązaniu się przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu do podjęcia działań zmierzających do zaniechania naruszenia zbiorowych interesów konsumentów poprzez zmianę treści ww. postanowienia w nowych wzorcach umów warunkach odpłatności za studia niestacjonarne, **nakłada się na Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu obowiązek wykonania tego zobowiązania** poprzez:

- a) zawieranie nowych umów zgodnie ze zmienionymi wzorcami umów, w których kwestionowane postanowienie nie występuje;
- b) wystąpienie do kontrahentów z propozycją zmian ww. postanowienia we wszystkich nadal obowiązujących umowach poprzez podpisanie aneksów zgodnie ze zmienionymi wzorcami, w których kwestionowane postanowienie nie występuje, w terminie do dnia 30 września 2010 r.

II. na podstawie art. 28 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, wobec uprawdopodobnienia w toku postępowania stosowania przez Uniwersytet Ekonomiczny w

Poznaniu praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, określonej w art. 24 ust. 1 i 2 ww. ustawy, polegającej na niedopelnieniu obowiązków wynikających z art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz.1365 ze zm.) poprzez nieokreślenie w umowach zawieranych ze studentami w formie pisemnej warunków odpłatności za studia w zakresie jednoznacznych kryteriów zmian opłat za studia w kolejnych latach toku studiów, po zobowiązaniu się przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu do podjęcia działań zmierzających do zaniechania naruszenia zbiorowych interesów konsumentów poprzez doprecyzowanie ww. kryteriów w nowych wzorcach umów o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne, **nakłada się na Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu obowiązek wykonania tego zobowiązania** poprzez

- a) zawieranie nowych umów zgodnie ze zmienionymi wzorcami umów, w których ww. kryteria określono;
- b) wystąpienie do kontrahentów z propozycją zmian umów pozostających w obrocie prawnym w chwili uprawomocnienia się przedmiotowej decyzji poprzez podpisanie aneksów zgodnie ze zmienionymi wzorcami, w których ww. kryteria określono, w terminie do dnia 30 września 2010 r.

III. na podstawie art. 28 ust. 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów **nakłada się na Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu** obowiązek przekazania, w terminie 4 miesięcy od dnia uprawomocnienia się niniejszej decyzji, informacji o stopniu realizacji zobowiązań nałożonych w punkcie I i II decyzji oraz kopii 20 umów zawartych zgodnie z postanowieniami nowych wzorców.

Uzasadnienie

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatura w Poznaniu przeprowadził analizę treści stosowanych przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu (dalej: Uniwersytet lub Uczelnia) przy zawieraniu ze studentami umów o świadczenie usług edukacyjnych wzorców umów zatytułowanych odpowiednio: *Umowa o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne- zaoczne drugiego stopnia w publicznej szkole wyższej*, *Umowa o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne –zaoczne pierwszego stopnia w publicznej szkole wyższej*, *Umowa o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne-wieczorowe drugiego stopnia w publicznej szkole wyższej* oraz *Umowa o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne –wieczorowe pierwszego stopnia w publicznej szkole wyższej*. Analiza treści ww. wzorców wykazała, że dokumenty te są tożsame w swej treści. Jedynym elementem różnicującym przedmiotowe umowy jest określenie trybu niestacjonarnych studiów (podział na studia wieczorowe i zaoczne), ich stopnia (studia pierwszego i drugiego stopnia) oraz wysokości czesnego.

Wyniki kontroli treści warunków zawartych w tych wzorcach dały podstawę do sformułowania zarzutów stosowania przez Uniwersytet praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, o których mowa w art. 24 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.).

Mając na uwadze powyższe ustalenia, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów postanowieniem z dnia 2 lutego 2010 r. wszczął postępowanie w związku z podejrzeniem stosowania przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów:

- określonych w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, polegających na stosowaniu we wzorcach o nazwie umowa warunkach odpłatności za

studia niestacjonarne postanowień, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ kpc, o treści:

„Student zobowiązuje się do wnoszenia opłat za zasadach określonych w ustawie w wysokości określonej przez Rektora Uczelni za poszczególne lata studiów, według wysokości określonej przez Rektora Uczelni za poszczególne lata studiów, według kryteriów określonych ustawą i podanej do wiadomości studenta na stronie internetowej www.ue.poznan.pl, a ponadto poprzez wywieszenie na tablicach informacyjnych dziekanatów Uczelni w terminie do 31 maja poprzedzającego rok akademicki, którego opłaty dotyczą (§ 5 pkt 1 b) ww. umowy)”

- określonych w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, polegających na niedopełnieniu obowiązków wynikających z art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz.1365 ze zm.) poprzez nieokreślenie w umowach o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne zawieranych ze studentami w formie pisemnej warunków odpłatności za studia w zakresie jednoznacznych kryteriów zmian opłat za studia w kolejnych latach toku studiów.

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu zawiadomiony o wszczęciu postępowania administracyjnego, pismem z dnia 8 marca 2010r. ustosunkował się szczegółowo do przedstawionych zarzutów. W zakresie pierwszego z zarzutów, Uniwersytet podniósł m.in., że przyjmując rozwiązanie § 5 ust. 1 wzorców umów o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne kierował się zasadą minimalizacji kosztów. Wskazał, że indywidualne zawiadamianie studentów o zmianie wysokości czesnego za pośrednictwem poczty generuje dodatkowy koszt mający wpływ na wysokość czesnego. Studenci nie kwestionowali zawartego w umowach trybu ich powiadamiania o wysokości czesnego w kolejnych latach akademickich. Równocześnie podkreślono, że Uczelnia przywiązuje dużą wagę do wyczerpującego informowania studentów o zakresie ich praw i obowiązków. Podsumowując swoje stanowisko dotyczące zarzutu stosowania niedozwolonych postanowień umownych, Uniwersytet zaproponował dokonanie zmiany postanowienia § 5 ust. 1 we wszystkich stosowanych przez siebie wzorcach.

Odnosząc się z kolei do drugiego z zarzutów, Uczelnia nie dopatrzyła się w swoich działaniach naruszenia przepisu art. 160 ust. 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Podniosła, powołując się przy tym na orzecznictwo, iż umowa pomiędzy uczelnią a studentem winna dotyczyć warunków odpłatności, a nie wysokości opłat. Zgodnie z brzmieniem ww. przepisu Uniwersytet określił w stosowanych przez siebie wzorcach pobierane przez Uczelnię opłaty, alternatywne warianty płatności i sposób ich zmiany, sposób wnoszenia opłat oraz terminy płatności. Informacyjnie podał również wysokość czesnego obowiązującego na pierwszym roku studiów niestacjonarnych. Wskazał także, że Uczelnię ze studentami łączy stosunek o charakterze administracyjnoprawnym, a związku z tym student ma obowiązek przestrzegać przepisów wewnętrznych, w tym zarządzeń rektora ustalających wysokość czesnego. Student, który nie zamierza podporządkować się wysokości czesnego może, zgodnie z brzmieniem § 7 stosowanych wzorców umów, odstąpić od umowy. Nadto oświadczył, że zmiana wysokości czesnego odbywa się w oparciu o kryteria zmiany opłaty przewidziane w art. 99 ust. 2 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym tj. zmianę niezbędnych kosztów prowadzenia przez uczelnię studiów, w tym kosztów amortyzacji remontów, a ustawodawca nie doprecyzował niedookreślonego zwrotu „kosztów ponoszonych w zakresie niezbędnym do uruchomienia i prowadzenia studiów”. Szczegółowo opisał także czynniki, które wpływają na podwyższenie czesnego w trakcie roku akademickiego, wskazując jednocześnie, że wpływ poszczególnych determinantów na koszty prowadzenia studiów w danym roku akademickim jest różny i niemożliwy do ustalenia z góry. Zatem Uczelnia nie ma możliwości określenia jednoznacznych kryteriów zmian opłat za studia w kolejnych latach tych studiów. Jako uczelnia publiczna, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu,

świadcząc usługi edukacyjne realizuje konstytucyjne zadania państwa i nie jest podmiotem nastawionym na osiągnięcie zysku. Ostatecznie Uniwersytet zaproponował jednakże, że „bardziej zaakcentuje” kryterium kosztów jako jedyny czynnik decydujący o zmianie wysokości czesnego, nadając mu brzmienie identyczne z treścią art. 99 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Niezależnie od powyższego, Uczelnia poinformowała, że wzrost czesnego w latach akademickich 2007/2008 -2009/2010 nie był nadmierny i zaskakujący dla studentów i oscylował na przestrzeni trzech lat studiów pierwszego stopnia w granicach 150 zł. W odniesieniu zaś do niestacjonarnych studiów drugiego stopnia opłata ta spadła o 150 zł w porównaniu z pierwszym rokiem studiów. Z kolei studentom rozpoczynającym naukę w trybie niestacjonarnych studiów drugiego stopnia w roku akademickim 2008/2009 nie podniesiono wysokości czesnego w drugim roku studiów.

Kolejnym pismem z dnia 07 kwietnia 2010r. Uczelnia wniosła o wydanie decyzji w trybie art. 28 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i zobowiązała się do usunięcia zarzuczanych jej uchybień poprzez zmianę stosowanych wzorców umów o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne, w tym m.in. poprzez określenie jednoznacznych kryteriów ewentualnych zmian czesnego, umożliwiając tym samym oszacowanie kosztów kształcenia w następnych latach studiów.

Wymieniony wniosek Uczelnia ostatecznie doprecyzowała w piśmie z dnia 14 czerwca 2010 r. proponując wersje zmienionych umów o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne, które w jej ocenie doprecyzowują kryteria ewentualnych zmian wysokości czesnego, a nadto nakładają na Uczelnię obowiązek doręczenia studentowi za potwierdzeniem odbioru pisemnej informacji o jego zmianie.

Prezes Urzędu ustalił, co następuje:

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu jest publiczną uczelnią funkcjonującą na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365), dekretu Rady Państwa z dnia 26 października 1950 r. (Dz.U. Nr 49, poz. 444), który nadał Uczelni status państwowej wyższej szkoły akademickiej, rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 1974 r. w sprawie zmiany nazw wyższych szkół ekonomicznych (Dz.U. Nr 17, poz. 95) oraz ustawy z dnia 23 października 2008 r. o nadaniu nowej nazwy Akademii Ekonomicznej w Poznaniu (Dz.U. Nr 220 poz. 1421). Uczelnia działa również w oparciu o Statut Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu przyjęty uchwałą Senatu Uniwersytetu nr 115 (2008/2009) z dnia 09 lipca 2009 r. Posiada osobowość prawną i na zasadach określonych w ww. ustawie jest podmiotem autonomicznym we wszystkich obszarach swojego działania. Uczelnia prowadzi studia wyższe pierwszego i drugiego stopnia w formie studiów stacjonarnych i studiów niestacjonarnych zaocznych oraz wieczorowych, niestacjonarnych studiów podyplomowych oraz doktoranckich studiów stacjonarnych i niestacjonarnych i może pobierać opłaty za świadczone usługi edukacyjne związane m.in. z kształceniem studentów na studiach niestacjonarnych.

W ramach prowadzonej działalności edukacyjnej Uniwersytet Ekonomiczny zawiera umowy z konsumentami posługując się 4 wzorcami umów o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne (dalej: umowy o naukę), których postanowienia są co do zasady identyczne, a różni je tylko wskazanie trybu zaocznego lub wieczorowego, stopień studiów oraz informacyjna wysokość czesnego. Zgodnie z art. 160 ust. 3 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej.

W roku akademickim 2009/2010 na Uniwersytecie Ekonomicznym naukę pobierało łącznie [...] osób, w tym m.in. [...] w ramach niestacjonarnych studiów zaocznych oraz [...] osoby na niestacjonarnych studiach wieczorowych.

W prowadzonym postępowaniu Prezes Urzędu ustalił, że postanowienie § 5 ust.1 wzorców umów o naukę jest tożsame z postanowieniami wpisanymi do rejestru niedozwolonych postanowień umownych. Nadto Uniwersytet nie określił w ww. wzorcach jednoznacznych kryteriów zmian opłat za studia w kolejnych latach toku studiów.

W trakcie prowadzonego postępowania Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu zobowiązał się do stosowania nowych wzorców, w których precyzyjnie wskazano przesłanki zmiany wysokości czesnego w następnych latach akademickich oraz zmieniono kwestionowane postanowienie stanowiące klauzulę abuzywną.

Zgodnie z propozycją dotychczasowy § 7 wzorca umowy o naukę otrzyma treść: „*ust. 1 Wysokość czesnego może ulec zmianie w planowanym okresie studiów Studenta w Uczelni o wskaźnik wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych (inflacja) ogłaszany przez Prezesa GUS za poprzedni rok kalendarzowy. Ponadto w tym okresie wysokość czesnego może ulec zmianie w przypadku zaistnienia niemożliwych do przewidzenia i od Uczelni niezależnych okoliczności, skutkujących wzrostem kosztów prowadzenia studiów w Uczelni, jednak nie więcej niż o 10% (w przypadku studiów pierwszego stopnia 15%- przypisek Prezesa Urzędu) kwoty czesnego, ustalonego za pierwszy rok akademicki planowanego okresu studiów.*
ust. 2 W przypadku zmiany wysokości czesnego za kolejny rok akademicki, Student może złożyć właściwemu Dziekanowi Wydziału do 05 września poprzedzającego rok akademicki, którego opłata dotyczy – za potwierdzeniem odbioru- pisemne oświadczenie o odstąpieniu od umowy. Oświadczenie takie stanowi rezygnację ze studiów i jest podstawą do skreślenia Studenta z listy studentów”.

Z kolei kwestionowane przez Prezesa Urzędu postanowienie § 5 ust. 1 b ww. wzorca zostało zmienione w następujący sposób: „... w wysokości określonej na dany rok studiów przez Rektora Uczelni w terminie do 31 maja poprzedzającego rok akademicki, którego opłata dotyczy, podanej do wiadomości Studenta na stronie internetowej www.ue.poznan.pl oraz poprzez wywieszenie na tablicach informacyjnych dziekanatów Uczelni. Ponadto o nowej kwocie czesnego na dany rok akademicki Student jest przez Uczelnię zawiadamiany poprzez doręczenie mu pisemnej informacji o zmienionej kwocie czesnego: osobiście za pokwitowaniem bądź listem poleconym za potwierdzeniem odbioru, w terminie do dnia 31 lipca poprzedzającego rok akademicki, którego opłata dotyczy.”

Zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 10 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz. U. z 2000 Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.), pismem z dnia 29 czerwca 2010r. Uniwersytet został poinformowany o możliwości zapoznania się z materiałem dowodowym i wypowiedzenia się co do zebranych materiałów i dowodów zgromadzonych w aktach sprawy. Z uprawnienia tego Uczelnia nie skorzystała.

Prezes Urzędu zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 28 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, jeżeli w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostanie uprawdopodobnione- na podstawie okoliczności sprawy, informacji zawartych w zawiadomieniu, o którym mowa w art. 100 ust. 1, lub innych informacji będących podstawą wszczęcia postępowania- że przedsiębiorca stosuje praktykę, o której mowa w art. 24 ustawy, a przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego przepisu, zobowiąże się do podjęcia lub

zaniechania określonych działań zmierzających do zapobieżenia tym naruszeniom, Prezes Urzędu może w drodze decyzji, nałożyć obowiązek wykonania tych zobowiązań.

Przytoczony przepis jako przesłanki warunkujące możliwość wydania decyzji przez Prezesa Urzędu wskazuje: uprawdopodobnienie naruszenia zakazu określonego w art. 24 ustawy oraz zobowiązanie się przedsiębiorcy, któremu jest zarzucane takie naruszenie, do podjęcia lub zaniechania działań zmierzających do zapobieżenia naruszeniu.

Z uwagi na złożenie przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu wniosku o wydanie decyzji na podstawie art. 28 ustawy, niezbędne jest rozważenie, czy wskazane w tym przepisie warunki zaistniały w odniesieniu do działań i zobowiązań podjętych przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że naruszenie zakazu, o którym mowa w art. 24 ustawy, może zostać przypisane jedynie takiemu podmiotowi, który posiada status przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Zgodnie z art. 4 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, ilekroć w ustawie jest mowa o przedsiębiorcy rozumie się przez to przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004r. o swobodzie działalności gospodarczej (t.j. Dz.U. z 2007r., nr 155, poz. 1095).

Rygorom ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów podlegają także różnego rodzaju tzw. instytucje niedochodowe, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku. Zgodnie bowiem z art. 4 ust. 1a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej. Zważyć należy, iż w obowiązujących w tej materii przepisach prawnych brak legalnej definicji „użyteczności publicznej”. W orzecznictwie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przyjmuje się, iż „użyteczność publiczną” należy utożsamiać z pojęciem „dóbr lub usług zbiorowych”. Ze względu na rolę społeczną, jaką dobra takie i usługi odgrywają, gwarantem ich dostępności jest państwo, które świadczy je lub organizuje, stwarzając specyficzne warunki funkcjonowania ich dostawców, m.in. poprzez udzielanie im wsparcia finansowego (por. E. Modzelewska – Wąchal „Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz” Twigger, Warszawa 2002, str. 32-33). W uchwale z dnia 12 marca 1997 r. (TK W 8/96), Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że zadania mające charakter użyteczności publicznej należy rozumieć możliwie najszerzej. Do zadań użyteczności publicznej Trybunał zaliczył między innymi rozwój nauki oraz zapewnienie oświaty. Zważyć należy, że zapewnienie edukacji należy do władz publicznych. Na poziomie szkolnictwa wyższego zadanie to realizują publiczne oraz niepubliczne szkoły wyższe. Stosownie do treści art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2005 r., Nr 164, poz. 1365 ze zm.), władze publiczne, na zasadach określonych w tej ustawie, zapewniają uczelniom publicznym środki finansowe niezbędne do wykonywania ich zadań oraz udzielają pomocy uczelniom niepublicznym w zakresie i formach określonych w ustawie.

Podkreślić należy, iż zgodnie z art. 106 Prawa o szkolnictwie wyższym prowadzenie przez uczelnię działalności dydaktycznej, naukowej, badawczej, doświadczalnej, artystycznej, sportowej, diagnostycznej, rehabilitacyjnej lub leczniczej nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

Przepis art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym stanowi, iż uczelnią publiczną jest uczelnia utworzona przez państwo reprezentowane przez właściwy organ władzy

lub administracji publicznej. Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, jako publiczna uczelnia organizuje i świadczy usługi edukacyjne, które ze względu na ich charakter i przydatność ukierunkowane są na zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczeństwa w zakresie edukacji, są to więc usługi o charakterze użyteczności publicznej. Status Przedsiębiorcy w rozumieniu ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów potwierdza w odniesieniu do podmiotów organizujących lub świadczących usługi o charakterze użyteczności publicznej, a nie będących działalnością gospodarczą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 07 kwietnia 2004 r. w sprawie o sygn. akt III SK 22/04. Sąd Najwyższy jednoznacznie orzekł, iż świadczenie usług edukacyjnych jest działalnością w sferze użyteczności publicznej. Przedmiotowy wyrok dotyczył co prawda szkół niepublicznych, jednak ze względu, iż uczelnie publiczne realizują takie same zadania władzy publicznej w zakresie zapewnienia edukacji jak niepubliczne szkoły wyższe, należy stosować go per analogiam również do szkół publicznych.

Także Sąd Okręgowy w Warszawie- Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: SOKiK) we wcześniejszym wyroku z dnia 5 lutego 2003r. sygn. akt XVII Ama 36/02 stwierdził, że usługi edukacyjne o charakterze zarobkowym świadczone przez szkołę wyższą są działalnością o charakterze użyteczności publicznej, zbliżoną do działalności gospodarczej, a podmiot świadczący te usługi jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Stanowisko to podtrzymane zostało również w późniejszym orzecznictwie (por. np. wyroki SOKiK z dnia 28 września 2005r. sygn. akt XVII Amc 18/05 i 12 grudnia 2005r. sygn. akt XVII Amc 80/2004, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2004r. sygn. akt III SK 22/04).

Wobec powyższego uznać należy, iż Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu świadczy usługi edukacyjne o charakterze użyteczności publicznej, a więc jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Jedynie na marginesie podkreślić należy, iż Uniwersytetowi Ekonomicznemu w Poznaniu w zakresie, w jakim świadczy usługi edukacyjne w systemie studiów niestacjonarnych, przysługuje przymiot „przedsiębiorcy” również na gruncie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095 ze zm.). Stosownie do przepisu art. 4 pkt 1 w zw. z art. 2 ww. ustawy, przedsiębiorcą w rozumieniu tej ustawy jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną - wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą tj. zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły. Na mocy art. 12 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym Uniwersytetowi Ekonomicznemu w Poznaniu przysługuje osobowość prawna. Z tytułu świadczenia usług edukacyjnych w trybie niestacjonarnym Uczelnia pobiera opłaty w postaci czesnego. Ww. opłaty, zgodnie z art. 99 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, nie mogą przekraczać kosztów ponoszonych przez Uniwersytet w zakresie niezbędnym do uruchomienia i prowadzenia tych studiów oraz zajęć z uwzględnieniem kosztów amortyzacji i remontów. Wysokość opłat za te usługi edukacyjne nie powinna zatem uwzględniać jakiegokolwiek zysku uczelni publicznej. Uczelnie publiczne nie są bowiem podmiotami tworzonymi w celach komercyjnych, a ich działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku. W literaturze podkreśla się jednak, że działanie podejmowane bez zamiaru osiągnięcia zysku nie pozbawia automatycznie tej działalności charakteru działalności gospodarczej (por. W. Kubala: „Prawo działalności gospodarczej. Komentarz”, Warszawa 2000, s. 45; S. Czarnow: „Działalność gospodarcza jednostek samorządu terytorialnego jako element gospodarki komunalnej”, Rejent nr 2-3/2002, s.

48). Również w orzecznictwie Sądu Najwyższego za utrwalone należy uznać stanowisko, zgodnie z którym o gospodarczym charakterze działalności nie decyduje ukierunkowanie na osiągnięcie zysku (tak m.in. w uchwale SN z dnia 14 maja 1998 r., sygn. akt III CZP 12/98, opubl. w OSNC 1998, nr 10, poz. 151). Zważyć także należy, iż spełnione jest kryterium ciągłości, gdyż funkcjonowanie uczelni zakłada podejmowanie określonych czynności w ramach ustalonych z góry cykli – lat i semestrów akademickich, co przesądza o zamiarze powtarzalności tych działań i dowodzi istnienia cechy ciągłości działania.

Dla ustalenia, czy podstawą rozstrzygnięcia Prezesa Urzędu może być w niniejszej sprawie przepis art. 28 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, niezbędne jest rozważenie, czy stosowanie przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, określonej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy, zostało uprawdopodobnione na obecnym etapie postępowania.

Zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy.

Stwierdzenie istnienia przedmiotowej praktyki wymaga więc spełnienia dwóch przesłanek:
- bezprawności działania oraz
- naruszenia zbiorowego interesu konsumentów.

Bezprawność, do której odwołuje się ustawodawca, tradycyjnie ujmowana jest jako sprzeczność z prawem. Stanowisko takie znajduje też oparcie w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy z dnia 5 lipca 2002 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. (Dz. U. Nr 129, poz. 1102) [pogląd ten odnosi się co prawda do poprzednio obowiązującej ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, ale pozostaje również aktualny na gruncie obowiązującej ustawy], która wprowadziła do ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów przepisy regulujące postępowanie w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, zgodnie z którym „same przepisy art. 23a – 23d ustawy nie regulują konstrukcji bezprawności działań przedsiębiorcy. Działania te mogą okazać się bezprawne w razie ustalenia, że doszło do naruszenia przepisów innych ustaw, także zasad współżycia społecznego i dobrych obyczajów”. Pojęcie „porządek prawny” obejmuje zatem nakazy i zakazy wynikające z normy prawnej, a także nakazy i zakazy wynikające z norm moralnych i obyczajowych określanych jako zasady współżycia społecznego. Bezprawność jest kategorią obiektywną. Przy jej ocenie rozważyć należy każdorazowo kwestię, czy czyn sprawcy był zgodny, czy też niezgodny z obowiązującymi zasadami porządku prawnego. Źródłem tych zasad są normy prawa powszechnie obowiązującego - jako reguły postępowania wyznaczone przez nakazy i zakazy wynikające z norm prawa pozytywnego (w szczególności prawa cywilnego, karnego, administracyjnego, pracy, finansowego, ustaw i aktów prawnych regulujących poszczególne dziedziny gospodarki, itp.) oraz nakazy i zakazy wynikające z zasad współżycia społecznego, czyli tzw. dobre obyczaje (por.: G. Bieniek, Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga III. Zobowiązania. Tom I, Warszawa 2006, także Lex Polonica). O bezprawności działania decyduje całokształt okoliczności konkretnego stanu faktycznego (uzasadnienie do I PKN 267/2001 wyrok Sądu Najwyższego – Izba Administracyjna – Lex Polonica).

Sąd Najwyższy wskazał, że o bezprawności działania można mówić wówczas, gdy nie zachodzi żadna ze szczególnych okoliczności usprawiedliwiających określone działanie, tj. działanie dozwolone przez obowiązujące przepisy, wykonywanie prawa podmiotowego, zgoda

pokrzywdzonego lub działanie w obronie uzasadnionego interesu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.10.1989 r. II CR 419/89 OSP 1990/11-12 poz. 377).

W art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów zamieszczono przykładowe wyliczenia praktyk zakazanych przez ustawodawcę.

I.

W odniesieniu do pierwszego z zarzutów postawionych Uniwersytetowi Ekonomicznemu, bezprawność przypisanej praktyki wynika z tożsamości stosowanych postanowień umownych z postanowieniami wpisanymi do rejestru niedozwolonych postanowień umownych. W art. 24 ust. 2 pkt 1 cyt. wyżej ustawy ustawodawca wskazał bowiem, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądowym, Prezes Urzędu może stwierdzić stosowanie praktyki określonej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów również w odniesieniu do przedsiębiorcy, który nie był stroną postępowania sądowego zakończonego wpisaniem danej klauzuli do rejestru niedozwolonych postanowień umownych.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 2 grudnia 2005r. sygn. akt VI ACa 760/05 podkreślił, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest posługiwanie się postanowieniem wpisanym do rejestru w oderwaniu od zagadnienia, czy wpis do rejestru powstał w związku ze stosowaniem wzorca umowy przez podmiot, co do którego bada się stosowanie praktyki. Naruszenie interesów konsumentów może nastąpić, jak wskazał Sąd, w wyniku działań podmiotów, które stosują klauzule abuzywne już wpisane do rejestru, przy czym wpis taki związany był z działaniami innych przedsiębiorców.

Z kolei w wyroku z dnia 25 maja 2005r. sygn. akt XVII Ama 46/04, SOKiK wyraził pogląd, że dla uznania określonej klauzuli za niedozwolone postanowienie umowne wystarczy stwierdzenie, że mieści się ona w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru i nie jest konieczna literalna zgodność porównywanych klauzul. Czynnikiem przesądzającym o podobieństwie klauzul powinien być bowiem zamiar, cel, jakiemu ma służyć kwestionowane postanowienie. Jeśli więc cel utworzenia spornej klauzuli odpowiada celowi sformułowania klauzuli uznanej za niedozwoloną, oba zapisy można uznać za tożsame.

Przedstawione powyżej orzecznictwo potwierdza uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006r. sygn. akt III SZP 3/2006, w której uznano, że *stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie- Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego, może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 23a¹*. Odwołując się do argumentów o charakterze celowościowym oraz kierując się potrzebą zapewnienia skuteczności tego przepisu, Sąd Najwyższy podkreślił, że *praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów obejmuje również przypadki wprowadzenia jedynie zmian kosmetycznych, polegających na przedstawieniu sztyku wyrazów lub zastąpieniu jednych wyrazów innymi, jeżeli tylko wykładnia postanowienia pozwoli stwierdzić, że jego treść mieści*

¹ W obowiązującej obecnie ustawie z dnia 16.02.2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów, praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów uregulowana została w art. 24.

się w hipotezie zakazanej klauzuli. Stosowanie klauzuli o zbliżonej treści do klauzuli wpisanej do rejestru, która wywołuje takie same skutki godzi przecież tak samo w interesy konsumentów, jak stosowanie klauzuli identycznej co wpisana do rejestru. (...) Możliwość uznania zachowania przedsiębiorcy, polegającego na stosowaniu postanowień wzorców umownych, które nie mają identycznego brzmienia jak postanowienia wpisane do rejestru, za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w sposób istotny zwiększa skuteczność obu instytucji (tj. niedozwolonych postanowień umownych oraz praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumenta), zniechęcając przedsiębiorców do obchodzenia wpisów dokonanych w rejestrze niedozwolonych postanowień.

Nie jest więc konieczna dokładna, literalna zbieżność klauzuli wpisanej do rejestru i klauzuli z nią porównywanej. Niedozwolone będą również takie postanowienia umów, które mieszczą się w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru, których treść zostanie ustalona w oparciu o dokonaną wykładnię.

Wątpliwości Prezesa Urzędu w toku niniejszego postępowania administracyjnego wzbudziło postanowienie § 5 pkt 1 b) wzorców umów o naukę o treści: „*Student zobowiązuje się do wnoszenia opłat za zasadach określonych w ustawie w wysokości określonej przez Rektora Uczelni za poszczególne lata studiów, według wysokości określonej przez Rektora Uczelni za poszczególne lata studiów, według kryteriów określonych ustawą i podanej do wiadomości studenta na stronie internetowej www.ue.poznan.pl, a ponadto poprzez wywieszenie na tablicach informacyjnych dziekanatów Uczelni w terminie do 31 maja poprzedzającego rok akademicki, którego opłaty dotyczą*

W ocenie Prezesa Urzędu, przedmiotowe postanowienie mieści się w hipotezie klauzuli niedozwolonej o treści: *Wysokość czynnego i innych opłat określana jest odrębnym zarządzeniem podawanym do publicznej wiadomości na głównej tablicy ogłoszeń, najpóźniej miesiąc przed rozpoczęciem semestru, jak również jest publikowana na stronie internetowej www.cek.pl (poz. 1191 rejestru, wpis dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 1 marca 2007r. sygn. akt XVII Amc 12/06). Postanowienie o tożsamej treści było wielokrotnie kwestionowane przez SOKiK m.in. również w wyroku z dnia 5 października 2005r. sygn. akt XVII Amc 20/05, w którym ww. Sąd za niedozwolone postanowienie umowne uznał zapis o treści: *Wysokość opłat wymienionych w p. a, b, d ustala Rektor i podaje w formie zarządzenia do wiadomości przed rozpoczęciem roku akademickiego* (poz. 642 rejestru). W uzasadnieniu przedmiotowych wyroków SOKiK podniósł, że podmioty świadczące usługi edukacyjne dopuściły się naruszenia obowiązku doręczania konsumentowi wzorca umowy. Równocześnie zwrócił uwagę na to, że w świetle art. 384 § 1 k.c., każda umowa zawierana z użyciem wzorca wymaga jego doręczenia drugiej stronie umowy. Charakter świadczonych przez ww. podmioty usług wyklucza, zdaniem Sądu, możliwość zastosowania któregośkolwiek z wyjątków przewidzianych w art. 384 § 2 k.c. Umowy o świadczenie usług edukacyjnych mają bowiem charakter umów konsumenckich i nie są zawierane w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego. Zdaniem SOKiK, podanie informacji o wysokości opłat do wiadomości publicznej np. poprzez wywieszenie stosownego ogłoszenia w siedzibie szkoły czy też opublikowanie jej na stronie internetowej nie stanowi wypełnienia obowiązku doręczenia wzorca kontrahentowi. Podanie bowiem informacji o wysokości opłat poprzez wywieszenie na tablicy ogłoszeń i stronie internetowej nie gwarantuje studentowi rzetelnej informacji o zmianie treści umowy zawartej ze szkołą w zakresie ewentualnej zmiany opłat, które winien on ponosić. Zważyć także należy, iż obowiązek doręczenia dotyczy zarówno pierwotnego wzorca, jak i każdego kolejnego wzorca, poprzez który szkoła wprowadza zmiany do treści istniejącego już stosunku prawnego (art. 384¹ Kodeksu cywilnego). Niedoręczenie wzorców umów skutkuje, w ocenie SOKiK, brakiem odpowiedniej informacji dla konsumentów o treści łączącego ich stosunku prawnego, prowadząc do jego ukształtowania na zasadzie rażącej nierówności stron, co bezsprzecznie narusza dobre obyczaje i w sposób istotny godzi w interesy konsumentów. Z tych względów, SOKiK uznał, że tej treści postanowienia wypełniają dyspozycję art. 385¹ § 1 Kodeksu cywilnego.*

W ocenie Prezesa Urzędu, postanowienie stosowane przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu jest tożsame ze wskazanymi wyżej klauzulami wpisanymi do rejestru niedozwolonych postanowień umownych. W stosowanych przez Uczelnię wzorcach informacje dotyczące wysokości czesnego i innych opłat podawane są do publicznej wiadomości jedynie poprzez zamieszczenie stosownej informacji na stronie internetowej Uczelni oraz w formie obwieszczenia na tablicy ogłoszeń poszczególnych dziekanatów Uczelni. Zgodnie zaś z art. 384 i 384¹ Kodeksu cywilnego, na Uczelni ciąży obowiązek doręczenia nie tylko pierwotnego wzorca umowy o świadczenie usług edukacyjnych, ale także zmienionego w czasie trwania studiów wzorca. Z tych względów uznać należało, że postanowienie to jest tożsame z ww. klauzulami abuzywnymi.

Mając na uwadze powyższe, Prezes Urzędu uznał, że na obecnym etapie postępowania uprawdopodobniona została bezprawność działań Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, wynikająca z tożsamości zakwestionowanego postanowienia umownego z postanowieniami wpisanymi do rejestru niedozwolonych postanowień umownych. Porównywane postanowienia choć nie mają identycznego brzmienia pozostają zbieżne, a kwestionowane postanowienie mieści się w hipotezach przytoczonych klauzul niedozwolonych.

II.

W zakresie drugiego ze stawianych Uczelni zarzutów, bezprawność praktyki polegającej na nieokreśleniu w umowach zawieranych ze studentami w formie pisemnej warunków odpłatności za studia w zakresie jednoznacznych kryteriów zmian opłat za studia w kolejnych latach toku studiów, wynika z art. 160 ust. 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Zgodnie z tym przepisem, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej. Z kolei zgodnie z art. 99 ust. 2 ww. ustawy, wysokość opłat ustala rektor uczelni publicznej, z tym, że opłaty te nie mogą przekraczać kosztów ponoszonych w zakresie niezbędnym do uruchomienia i prowadzenia w danej uczelni, odpowiednio studiów lub studiów doktoranckich.

Zważyć należy, że art. 160 ust. 3 ww. ustawy nie precyzuje wprawdzie zakresu uregulowania, jaki powinien zostać zawarty w treści umowy, której stroną jest student, niemniej jednak, w ocenie Prezesa Urzędu, przez warunki odpłatności należy rozumieć nie tylko wysokość czesnego i termin jego uiszczenia, ale również zasady, wedle których wysokość czesnego może ulegać zmianie w toku studiów, jeśli umowa zmianę taką dopuszcza. Odnosząc się do zakresu regulacji, jaki winien zostać zawarty w umowie między Uczelnią a studentem, zważyć również należy, że skoro ustawa posługuje się szerokim pojęciem „warunków odpłatności za studia”, oczywistym jest, że zakresu znaczeniowego tego pojęcia nie można dowolnie ograniczać. Celem art. 160 ust. 3 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym jest bowiem zapewnienie studentowi, który zapisuje się na studia, pełnych i rzetelnych informacji na temat płatności, jakie będzie zobowiązany ponosić pobierając naukę w określonej uczelni, a także warunków ich ewentualnej zmiany. Innymi słowy, skoro ustawodawca zdecydował się na cywilnoprawną regulację tej sfery relacji pomiędzy uczelnią a studentem, wymagać należy, aby określone warunki płatności odpowiadały standardom jakich oczekiwać można od umowy cywilnoprawnej. Z kolei powszechnie oczekiwanym standardem - wynikającym z dobrych obyczajów (jakie winny obowiązywać w stosunkach pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem), a także z zasady lojalności kontraktowania (E. Łętowska, „Prawo umów konsumenckich” Wydanie 2, Wydawnictwo C.H. Beck 2002, str. 216 – 217) - jest precyzyjne określenie wysokości czesnego przez cały okres studiów, w tym określenie jednoznacznej formuły wedle której zmiana tego najistotniejszego świadczenia po stronie studenta może nastąpić. Student musi mieć bowiem możliwość oceny

oferty Uczelni i oszacowania, czy będzie w stanie ponieść koszty związane z nauką w całym toku kilkuletnich studiów.

W zawieranych umowach ze studentami Uniwersytet tych wymogów nie spełnia. Określenie warunków zmiany umowy w zakresie zmiany opłat za studia jedynie poprzez ustalenie, iż „*student zobowiązuje się do wnoszenia opłat na zasadach określonych w ustawie (...)*”, w tym *wymaganych opłat za studia (czesne) [...] oraz innych opłat zgodnie (...) z wykazem (§5 ust. 1 wzorca umowy)*, zdaniem Prezesa Urzędu, jest niewystarczające. Postanowienie to odsyła bowiem do art. 99 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, zgodnie z którym „*wysokość opłat, o których mowa w ust. 1, ustala rektor uczelni publicznej, z tym że opłaty, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, nie mogą przekraczać kosztów ponoszonych w zakresie niezbędnym do uruchomienia i prowadzenia w danej uczelni, odpowiednio studiów lub studiów doktoranckich, o których mowa w ust. 1 pkt 1, oraz zajęć na studiach lub studiach doktoranckich, o których mowa w ust. 1 pkt 2, z uwzględnieniem kosztów amortyzacji i remontów*”. Zważyć jednak należy, iż przepis ten posługuje się terminami niedookreślonymi, które w żaden sposób nie gwarantują studentowi możliwości kalkulacji kosztów nauki w całym cyklu studiów.

Nadto, ustosunkowując się do podniesionego przez Uczelnię zarzutu administracyjno-prawnego charakteru stosunku prawnego łączącego studenta z Uniwersytetem, zważyć należy, że ustawodawca przewidując konieczność zawierania w formie pisemnej umowy między Uczelnią a studentem, przesądził jednocześnie, że relacja między tymi podmiotami co najmniej w odniesieniu do odpłatności za studia ma charakter cywilnoprawny. Gdy zatem chodzi o świadczenia pieniężne ze strony studenta, podlegają one zasadom prawa cywilnego. Jedną z fundamentalnych zasad prawa cywilnego jest natomiast prawo do pełnej informacji o warunkach zawieranego kontraktu. Student, który w pełni ponosi ciężar finansowy pobieranej nauki i w związku z tym zawiera z uczelnią stosowną umowę, musi na etapie zawierania tej umowy mieć zapewnione prawo do korzystania z podstawowych praw kontraktowych. „*Obowiązek informowania partnera o istotnych (z jego punktu widzenia) okolicznościach dotyczących kontraktu, jego przedmiotu i treści, przedmiotu świadczenia, a także powinność czynienia tego w sposób prawdziwy, rzeczowy i kompletny – jest cechą generalną prawa umów i wypływa z obowiązku lojalnego kontraktowania*” (E. Łętowska „Prawo umów konsumenckich” Wydanie 2, Wydawnictwo C.H. Beck 2002, str. 216-217). Biorąc pod uwagę powyższe, uznać należy, że ustawodawca wprowadzając obowiązek zawierania przez uczelnie umów cywilnoprawnych ze studentami niewątpliwie zmierzał do tego, by już na etapie zapisu na studia konsument otrzymywał pełne i rzetelne informacje na temat płatności, jakie będzie zobowiązany ponosić pobierając naukę w Uczelni, a także warunków ich wnoszenia. Podkreślić również należy, iż o charakterze ww. stosunku nie przesądza administracyjny sposób jego nawiązania, bowiem powstanie stosunku cywilnoprawnego w drodze decyzji administracyjnej nie stanowi osobliwości w systemie prawa polskiego (vide: SOKiK w wyroku z dnia 27 lutego 2006 r., sygn. akt XVII Amc 105/04 oraz w wyroku z dnia 7 sierpnia 2006 r. sygn. akt XVII Amc 45/05). Powyższe potwierdza również wyrok Sadu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27 października 2008 r. (sygn. akt VI ACa 654/08), w uzasadnieniu którego Sąd uznał, że skoro na mocy wyraźnego przepisu prawa, tj. art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, wynika, że warunki odpłatności określa umowa w formie pisemnej, to brak jest podstaw do uznania, że ta umowa nie ma charakteru cywilnoprawnego.

Bez znaczenia pozostaje również podnoszona przez Uniwersytet okoliczność, że kształtowana wysokość opłat musi mieć swoje uzasadnienie w faktycznych kosztach prowadzenia studiów. Prezes Urzędu nie kwestionuje bowiem wysokości pobieranych opłat ani faktu dostosowywania tych opłat do ponoszonych kosztów, ale okoliczność, iż Uczelnia nie zamieszcza odpowiedniej regulacji w tym zakresie w treści umów ze studentami.

Podsumowując, umowy zawierane przez Uczelnię powinny w sposób prawidłowy regulować warunki odpłatności za studia. Przejawiać się to powinno przede wszystkim w ukształtowaniu wzajemnych relacji w sposób jasny, precyzyjny i kompletny. Zaniechanie wprowadzenia do umów obligatoryjnych tj. wymaganych z mocy art. 160 ust. 3 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym regulacji sytuuje umowę jako godzącą w interesy najsłabszych uczestników rynku, jakimi są konsumenci.

Przechodząc do rozważań dotyczących wypełnienia przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu przesłanki naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, w pierwszej kolejności podkreślić należy, iż studenci, z którymi uczelnia zawiera umowy o odpłatną naukę na studiach niestacjonarnych, są konsumentami w rozumieniu art. 22¹ k.c., tj. osobami fizycznymi dokonującymi czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z ich działalnością zawodową lub gospodarczą, a zatem, stosownie do przepisu art. 4 ust. 12 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, są także konsumentami w rozumieniu tej ustawy. Wszelkie działania wymierzone w interesy tej grupy podmiotów mogą być więc oceniane w aspekcie naruszania przepisu art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Do uznania, że w niniejszej sprawie mamy do czynienia z praktykami, określonymi w art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, niezbędne jest ponadto uprawdopodobnienie, że bezprawne działanie Przedsiębiorcy godzące w interes konsumentów dotyczy tzw. **zbiorowego interesu konsumentów**. W uzasadnieniu wyroku z dnia 10 kwietnia 2008r. sygn. akt III SK 27/07, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że gramatyczna wykładnia tego pojęcia prowadzi do wniosku, że chodzi o zachowanie przedsiębiorcy, które godzi w interesy grupy osób stanowiących określony zbiór. Rezultaty tej wykładni modyfikuje zastrzeżenie, że nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma interesów indywidualnych. Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że przy konstruowaniu pojęcia „zbiorowy interes konsumentów” nie można opierać się tylko i wyłącznie na tym, czy oceniana praktyka skierowana jest do nieoznaczonego z góry kręgu podmiotów. W ocenie Sądu, wystarczające powinno być ustalenie, że zachowanie przedsiębiorcy nie jest podejmowane w stosunku do zindywidualizowanych konsumentów, lecz względem członków danej grupy (określonego kręgu podmiotów), wyodrębnionych spośród ogółu konsumentów, za pomocą wspólnego dla nich kryterium. Sąd Najwyższy uznał zatem, że *praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest (...) takie zachowanie przedsiębiorcy, które podejmowane jest w warunkach wskazujących na powtarzalność zachowania w stosunku do indywidualnych konsumentów wchodzących w skład grupy, do której adresowane są zachowania przedsiębiorcy, w taki sposób, że potencjalnie ofiarą takiego zachowania może być każdy konsument będący klientem lub potencjalnym klientem przedsiębiorcy.*

Zdaniem Prezesa Urzędu, działanie Uniwersytetu Ekonomicznego godzić może w interesy nieograniczonej liczby konsumentów, których nie da się zidentyfikować. Niezgodnymi z prawem działaniami może bowiem zostać dotknięta nieograniczona liczba osób, tzn. wszyscy konsumenci, którzy zawarli z Uczelnią umowy o naukę oraz wszyscy jej potencjalni kontrahenci, którzy gotowi byłiby zawrzeć takie umowy w oparciu o postanowienia kwestionowanych wzorców. W tym wypadku, z samej istoty posługiwania się przez Uniwersytet Ekonomiczny wzorcami umownymi wynika powtarzalność jego zachowania wobec takich osób.

Z uwagi na powyższe, Prezes Urzędu uznał za uprawdopodobnione naruszenie zbiorowego interesu konsumentów.

Wnosząc o wydanie decyzji w trybie art. 28 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, Uniwersytet Ekonomiczny zobowiązał się do zaniechania stosowania zarzuczanych

praktyk poprzez zmianę kwestionowanych postanowień w nowych wzorcach umów o naukę oraz sprecyzowanie w ww. wzorcach przesłanek umożliwiających podwyższenie czesnego w czasie trwania studiów.

W ocenie Prezesa Urzędu, zaproponowana przez Uczelnię zmiana treści postanowienia § 5 pkt 1 b) umowy o naukę eliminuje podejrzenie co do jego tożsamości z klauzulami wpisanymi do rejestru niedozwolonych postanowień umownych, a co za tym idzie wyłącza możliwość dalszego jego kwestionowania. Uniwersytet doprecyzował bowiem, że o zmianie wysokości czesnego student będzie każdorazowo informowany, obok wywieszenia stosownej informacji na tablicy ogłoszeń i stronie internetowej Uczelni, także pisemnie za potwierdzeniem odbioru. Nadto Uniwersytet w istotny sposób zmienił brzmienie dotychczasowego postanowienia § 7 stosowanych przez siebie wzorców umów o naukę poprzez zamieszczenie w nich precyzyjnych przesłanek zmiany wysokości czesnego tj. możliwy wzrost ww. opłaty o wskaźnik inflacji ogłaszany przez GUS za poprzedni rok kalendarzowy oraz z przyczyn niezależnych od Uczelni i niemożliwych do przewidzenia, nie więcej jednak niż o 10% w przypadku niestacjonarnych studiów I stopnia i 15% w przypadku ww. studiów II stopnia. Tym samym zlikwidował dotychczasową lukę w stosowanym przez siebie wzorcu w zakresie udzielania pełnej i rzetelnej informacji odnośnie płatności za studia. Przedstawione przez Uniwersytet nowe wzorce umów o naukę mogą zostać wprowadzone do obrotu w miejsce dotychczas stosowanych.

Skutkuje to uznaniem, że podjęte przez Uniwersytet Ekonomiczny zobowiązanie zmierza bezpośrednio do zapobieżenia naruszeniom art. 24 ustawy, co oznacza, że spełniona została druga, obok uprawdopodobnienia stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, przesłanka warunkująca wydanie decyzji na podstawie art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

W związku z powyższym, w pkt I a i II a sentencji decyzji Prezes Urzędu nałożył na Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu obowiązek wykonania przyjętego zobowiązania poprzez zawieranie nowych umów zgodnie z nowymi wzorcami umowy o naukę, w którym kwestionowane postanowienie nie występuje, a Uczelnia określa podstawy zmiany wysokości czesnego w trakcie trwania nauki.

Biorąc ponadto pod uwagę, że podpisanie przez studentów aneksów zgodnie z postanowieniami nowego wzorca umowy przedwstępnej jest okolicznością niezależną od Uczelni, w zakresie zobowiązania złożonego w odniesieniu do umów pozostających nadal w obrocie prawnym, Prezes Urzędu nałożył na Uniwersytet obowiązek przedstawienia kontrahentom propozycji zmiany ww. umów w drodze stosownych aneksów (pkt I b i II b sentencji decyzji). Prezes Urzędu uznał, że mimo podjętych działań Uniwersytet nie miałby możliwości skutecznego wykonania zobowiązania do aneksowania tych umów. Zważyć również należy, iż zgodnie z oświadczeniem Uniwersytetu przedstawionym w piśmie z dnia 14 czerwca 2010 r., wystąpienie z propozycją aneksowania obowiązujących w dniu uprawomocnienia się niniejszej decyzji Prezesa Urzędu umów o warunkach odpłatności za studia niestacjonarne - wieczorowe pierwszego stopnia i niestacjonarne - wieczorowe drugiego stopnia jest zbędne, z uwagi na fakt, iż dotychczasowi studenci ww. trybu zmieniają tę formę studiów na nieodpłatne studia stacjonarne. Dotychczasowe umowy przestaną więc obowiązywać z początkiem roku akademickiego 2010/2011. tj. po 30 września 2010 r. Odnośnie pozostających w obrocie prawnym umów o naukę dotyczących studentów pobierających naukę w trybie niestacjonarnym-zaocznym zarówno I i II stopnia, Uczelnia zobowiązała się doręczyć aktualnym studentom stosowne propozycje aneksów najpóźniej do dnia 30 września 2010 r. Wyznaczony przez Prezesa Urzędu termin

wykonania nałożonych na Uniwersytet Ekonomiczny zobowiązań jest zatem zbieżny z rozpoczęciem nowego roku akademickiego.

Na podstawie art. 28 ust. 3 ww. ustawy, Prezes Urzędu nałożył na Uczelnię obowiązek przekazania, w terminie czterech miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji, informacji o realizacji nałożonego zobowiązania oraz kopii 20 umów zawartych zgodnie z postanowieniami nowych wzorców. Zdaniem Prezesa Urzędu, wyznaczony termin jest adekwatny do charakteru usług świadczonych przez Uniwersytet na rzecz konsumentów. Należy przyjąć, że w związku z rozpoczęciem roku akademickiego w październiku 2010r. umowy w oparciu o nowy wzorec Uniwersytet Ekonomiczny zawrze najpóźniej z końcem września tego roku.

Wobec powyższego orzeczono, jak w sentencji.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 479²⁸ § 2 k.p.c.- od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie- Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwóch tygodni od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów- Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Poznaniu.

Z upoważnienia Prezesa
Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Zastępca Dyrektora Delegatury UOKiK w Poznaniu
Agnieszka Ciucias

Otrzymuje:

1. Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
al. Niepodległości 10
61-875 Poznań

2. a./a